Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

№ 5

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 788 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 30-mayda ruxsat etildi.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Uy-joy qurilishi madaniyati, uning oʻziga xos xususiyatlari va tamoyillari 10
Davletov Islambek Xalikovich, Zikrullayev Valixon Gʻaybulla oʻgʻli

Hududlar investitsiya muhitini oshirish muammolari 16
Akbarov Bekmurod Miryakubovich

Qoraqalpogʻiston Respublikasi ellikqalʼa tumanida turizm klasterini joriy qilish mexanizmi 22
Norchayev Asatullo Norboʻtayevich

Small Business and Private Entrepreneurship is the Priority Direction of Our Country's Economy 28
Tulagan Tukhtaraliev, Gʻaniev Muhammadjon Xalilovich

Resurs soliqlarini soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish 31
Tursunova Zulayxo Abdujobir qizi

Oʻzbekistonda muqobil energiya manbalaridan foydalanish elektrotexnika sanoati rivojlanishining istiqboli sifatida 34
Uraimjonov Azizbek Raxmonjon oʻgʻli

Oliy taʼlimning raqobatbardoshligini taʼminlashda taʼlim sifatining mohiyati va asosiy tamoyillari (Oʻzbekiston misolida) 40
Egamov Sevinchbek Maxsud oʻgʻli

Financial Mechanisms of Supporting Textile Products Export 46
Gaybullayeva Gulbaxor Maxmudovna, Yakubova Ugiloy Mamasoliyevna

Oʻzbekiston Respublikasida hududlarni mutanosib barqaror rivojlantirish masalalari va yechimlari 49
Hojiyev Talʼat Toshpoʻlatovich

Raqamli iqtisodiyot sharoitida ayollar biznesini shakllantirish yoʻllari 54
Ibodullayeva Malohat Sirojiddin qizi

Davlatning iqtisodiy xavfsizligini taʼminlashda qishloq xoʻjaligini rivojlantirishning xorijiy tajribasi 57
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich

Turizm sohasi rivojlanishining istiqbollari 61
Ergashev Rahmatulla Xidirovich, Jabborova Zuhra Abdigʻani qizi

Jahonda kabel bozorini rivojlantirish xususiyatlari va tendensiyalari 68
Uralov Olimjon Mahammadjonovich

Namangan viloyatida yoshlarning iqtisodiy faolligi koʻrsatkichlari dinamikasini tahlil qilish 72
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich

Turizm sohasiga malakali kadrlar tayyorlashdagi muammolar va ularning yechimlari borasida tavsiyalar 77
A. I. Raxmatov

Трансформация внешнеторговых связей Республики Узбекистана 83
Ахмедова (Жабборова) Нилуфар Икболжон кизи

Korxonalarda investitsiyalarni moliyalashtirish manbalari va usullarining tahlili 88
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin oʻgʻli

Turizmning mohiyati xususida nazariy yondoshuvlar va ularning tahlili 94
R. I. Pardayev

Katta hajmga ega boʻlgan maxsus qurtxonalarda boqilayotgan ipak qurtlariga harorat va namlikni taʼsiri 101
Raxmanova Xuriniso Egamovna

Mahalliy byudjet daromadlarini shakllantirishda mahalliy soliqlar va soliqdan tashqari tushumlarning ahamiyati 104
Rajjaboyeva Dildora Zakirovna

Banklarda stress-test asosida ESG-risklarni baholash 110
Nilufar Sharipova

Yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda banklarda ekologik va ijtimoiy risklarni baholash va boshqarish tizimini joriy etishning ahamiyati 114
Karimov Shamsiddin Akram oʻgʻli

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Qimmatli qog'ozlarni qiymatini baholash usullari va modellari 122
Botirxo'ja Aziza Faxmuddin qizi

Sanoat ishlab chiqarishda diversifikatsiyaning nazariy asoslari 127
Davronbek Sharibjonovich Raximov

Mamlakatimizda innovatsiyalarni moliyalashtirishning amaldagi holati tahlili 133
Aminov Farrux Farxadovich

Raqamli iqtisodiyotda moliyaviy hisobot tahlilini takomillashtirishning o'ziga xos xususiyatlari 138
G. J. Jumayeva

Qurilish sohasida logistika tizimlariga zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlanganlarning amaliy jihatlari 141
Mirsodiqov Abdulla Tursunaliyevich

Raqamli iqtisodiyot sharoitida inson kapitaliini boshqarishdagi muammolar 146
Nematova Shaxlo Egamberdiyevna

Aholi daromodlari va omonatlarini shakllantirishning nazariy asoslari 149
Xakimov Zohid Norbo'tayevich

Tasvirlarga raqamli ishlov berish jarayonini intellektuallashtirish algoritmini yaratish 158
Zoirov O'lmas Erkin o'g'li

Mintaqa iqtisodiyotida investitsiya faoliyatini moliyalashtirish samaradorligini baholash 164
Chilmatova Dilnoza Abdurahimovna

Возможности внедрения и развития исламских банковских продуктов в рынок Узбекистана 168
Иноятова Камола Фуркатовна

Davlat xizmatchisi faoliyatida ijtimoiy javobgarlikning o'rni 172
X. X. Ikramov

Korporativ boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o'ziga xos xususiyatlari 176
Abdug'aniyev Muhammadamin Abdug'affor o'g'li

Hududiy kambag'allik chegaralarini aniqlashning ahamiyati (Qashqadaryo viloyati misolida) 182
Hamdamov Shahzod Ilhom o'g'li, Alisher Yunusaliyevich Safarov

Kichik biznesga mahalliy investitsiyalarni jalb qilish va ulardan samarali foydalanishda franshizaning roli 189
Rabimqulov Sherzod Murtozayevich

Tijorat banklarida marketing strategiyalaridan foydalanishning ilmiy-nazariy asoslari 193
Maxamadjanov Akbar Maxamadaliyevich

Davlat sherikchilik asosida maktab va maktabgacha ta'lim moliyashtirishligini o'ziga xos xususiyatligi 198
Boltaboev Murodbek Aybekovich

Moliyaviy savodxonlikni rivojlantirish davr talabi 203
X. I. Boyev

Banklarda chakana kreditlash turlari va ularni raqamli transformatsiya qilishning zarurligi 207
Axmedova Dilrabo Kurbondurdi qizi

Rasmiy ish bilan bandlik – aholining munosib turmush darajasini ta'minlash demak 216
Farhod Bagibekovich Xalimbetov

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i uchun qo'llaniladigan soliq imtiyozlarining amaldagi holati va tahlili 220
Valiyeva Sayyora Xushbaqovna

Автомобильная промышленности развитых стран: становление, развитие, пути совершенствования 227
Назарова Раъно Рустамовна, Абдухамидова Мафтуна Турсуналт кизи

Влияние цифровизации на внешнеэкономическую деятельность 232
Шермаматова Ирода Ойбековна, Тиллаев Хуршиджон Сулаймон ўғли

ИИ в банковском бизнесе: ключ к конкурентной привлекательности 238
Фаттахова Муниса Абдухамитовна

Tijorat banklari kapitalining iqtisodiy mazmuni va uning tarkibi 243
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li

Особенности банковского кредитования и факторы препятствующие финансово-кредитной поддержке субъектов сферы туристических услуг ... 248
Розоков Мухаммадазиз Мансурович

Factoring Operations in Banks ... 253
Boykabilova Iroda, Davronova Dilnoza Damirovna

Moliyaviy sektordagi aksiyadorlik jamiyatlarining korporativ strategiyasini shakllantirishda risklarni bartaraf etish ... 257
Jaxongirov Rustam Jaxongirovich, Xoʻjamurodov Asqarjon Jalolovich

Oʻzbekistonning jozibador investitsiya muhitini yaratishda huquqiy asoslarni yanada takomillashtirishning ilmiy va amaliy zaruriyati ... 264
Oybek Elmuratov

Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarning boshqarish tizimini takomillashtirish ... 268
Uzakova Umida Ruzievna

Tashkent Economy – Locomotive of the Country's Economy ... 274
Akramova Aziza Abduvohidovna, Maqsudov Bunyod Abdusamadovich

Oʻzbekiston Respublikasida ishbilarmonlik turizmining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomilashtirish yoʻllari ... 278
Musayeva Shoira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilhomovna

Mintaqalar iqtisodiyotining barqaror oʻsishini ta'minlashda investitsiyalardan samarali foydalanish mezonlari va ularni hisoblash usullari ... 284
Norqobilov Nusrat Norsaitovich

Marketing strategiyasi: raqobatchilik sharoitida tadbirkorlik faoliyatini yuritishning rivojlantirilishi ... 288
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna, Matrizayeva Dilaram Yusubayevna

Mahalliy budjetlar mablagʻlaridan samarali foydalanishni ta'minlashning eng asosiy istiqbolli yoʻnalishi ... 295
S. Y. Ismoilova

Atrof-muhitga zararsiz, tabiiy tarkibli korroziya ingibitorlari turlarini tahlil qilish ... 300
Qurbonova Firuza Solexovna

Oliy ta'lim muassasalarida xarajatlar smetalari ijrosi hisobini yuritish tartibi ... 306
AbdulAziz Norqoʻchqorov Ziyadullayevich

Tijorat banklarining investitsion faoliyati samaradorligi va uni rivojlantirish yoʻllari ... 312
Olimova Nodira Xamrakulovna

Baholangan majburiyatlar hisobini takomillashtirish ... 324
Ochilov Farxodjon Shavkatjon oʻgʻli

Qurilish-pudrat tashkilotlarida auditorlik tekshiruvida faoliyat uzluksizligini baholash ... 331
Tulovov Erkinjon Toʻlqin oʻgʻli

Основные направления развития инвестиционной деятельности предприятий ... 335
Махкамова Надира Саидмуратовна

Milliy statistika axborot tizimlarining funksional jihatlari va oʻziga xos xususiyatlarining tahlili ... 340
Otajonova Gulhayo Maqsud qizi

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini boshqarish axborot tizimini modellashtirish ... 345
Xudoyorov Laziz Niyozovich, Ergashova Nargiza Boboxonovna

Mamlakatimzda aksiz toʻlanadigan tovarlarni soliqqa tortish usullari ... 351
Alimardonov Muxammadi Ibragimovich, Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich

Iqtisodiy rivojlanish sharoitida investitsiya loyihalarini jalb qilingan mablagʻlar orqali moliyalashtirishning zarurligi ... 357
Amonova Dilafroʻz Oʻtkurovna

Toʻlov tashkilotlarini tashkil etishda xatarlarni boshqarish ... 362
Axmedov Miraziz Alisherovich

Korxonada inson kapitalini rivojlantirish tizimi va konsepsiyasini takomillashtirish imkoniyatlari ... 367
Hamrokulov M. O.

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida kichik sanoat zonalari faoliyatining zarurligi va iqtisodiy-huquqiy maqomi ... 375
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillayevich

Bank tizimida marketing faoliyati orqali yangi innovatsion xizmatlarni joriy etishning zamonaviy holati ... 379
Raxmatov Temur Sotiboldiyevich

Экономическая сущность инновационной деятельности в банковском секторе ... 388
Шадиева Дилдора Хамидовна

Yengil sanoat taraqqiyotining xitoy tajribasi va undan oʻzbekistonda foydalanish imkoniyatlari ... 392
Jumaniyazova Feruza Rajabovna

Tut parvonasi zararkunandasining biologik tarqalishi va zararini oldini olish choralari ... 402
Oybek Toshtemirovich Karimov

Ijtimoiy adolat va ayollar huquqlari: kasbiy kamsitish ... 406
Iminova Nargizaxon Akramovna

Ishsizlik nafaqalari tayinlash va xalqaro tajriba ... 412
Sholdarov Dilshod Azimiddin oʻgʻli

Takroriy ekinlar urugʻini toʻgʻridan-toʻgʻri nol ishlov berish orqali ekadigan qurilmaga tushadigan yuklamaning nazariy tadqiqoti ... 418
Abdullayev Baxodirjon Valijon oʻgʻli

Banklarida jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish tizimining roli ... 422
Abdullayeva Dildora Qudratovna

Biologik aktivlar hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartari asosida tashkil etishning uslubiy jihatlari ... 425
Adxamov Samariddin

Barqaror iqtisodiy oʻsishga erishishda toʻgʻridan toʻgʻri xorijiy investitsiyalarning ahamiyati ... 430
Asqarova Mavluda Turabovna, Otajonova Charosxon Polvonquli qizi

Ilmiy-innovatsion iqtisodiyotda suv xoʻjaligini rivojlantirish muammolari, yechimlar va natijalar: fundamental asosda ... 435
Babadjanov Abdirashid Musayevich

Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini yuritishning milliy va xalqaro standartlari ... 441
Maxamadaliyeva Mahliyoxon Maxamadmurod qizi

Tijorat banklari aktivlari va ularni samarali boshqarish nazariy asoslari ... 448
Masharipov Maxmud Bekturdiyevich

Tijorat banklarning moliyaviy faoliyatida yuzaga keladigan xavf-xatar va uning mohiyati ... 453
Rashidov Raximjon Iskandarovich, Abduraxmonov Anvar Akbar oʻgʻli

Kichik sanoat zonalarini barpo etish va rivojlantirish omillari va hozirgi holatining tahlili ... 459
Samijonov Musobek Gʻayratjon oʻgʻli

Moliyaviy menejment tizimi samaradorligini oshirishda raqamli marketing strategiyasidan foydalanish ... 466
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich

Oʻzbekiston Respublikasi moliyaviy tizimida byudjetdan tashqari jamgʻarmalarning ahamiyati va oʻrni ... 473
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Babanazarova Gulzar Ziuatdinovna, Ajibayeva Rauiya Maxsudovna

Aholi daromadlarini oshirishda asalarichilikning oʻrni ... 479
Xudayarova Zuxra Yuldashevna

Цифровые и традиционные методы сбора информации в маркетинговых исследованиях: сравнительный анализ ... 482
Бекназова Комилахон Миркамол қизи

Tijorat banklari faoliyatida iqtisodiy risklar va ularni nazariy asoslari ... 490
Burxonov Asliddin Asqar oʻgʻli

Biznes tuzilmalarini diversifikatsiya qilish modellari va usullari hamda innovatsion rivojlanish strategiyalarining qiyosiy tavsifi ... 497
Matyoqubova Dilfuza Olimboyevna

Тенденции развития пищевой промышленности Узбекистана 503
Назарова Раъно Рустамовна, Нигматуллаева Гульчехра Нуруллаевна

Soliq-bojxona siyosatining dolzarb masalalari va ularni takomillashtirish yo'nalishlari 509
Usmonov Kaxramonjon Akbaraliyevich

Статистический анализ факторов, влияющих на бренд молока и молочных продуктов в Узбекистане 513
Холдарова Фариза Тухтабаевна

Правовое регулирование рынка цифровых активов и криптовалют 519
Якубова Ш. Ш., Рашидов Рахимжон Искандарович

Efficiency of Internal Audit Service and Report Improvement: Control of Sanatorium-Wellness Institution 528
Shafkarov Fahriddin Khudaiberdievich

Development of Digital TV Services in the Conditions of Digitalization of the Economy 534
Farhad Karimov

Kichik biznes faoliyatida muhim muvaffaqiyat omillarini belgilashning ahamiyati va ularni baholash 538
Kabulova Nurgo'zal Umirbek qizi

Barqaror iqtisodiy o'sishni ekonometrik tadqiq etish 541
Muminova Maxbuba Abduvafoyevna

Korxonaning moliyaviy-xo'jalik faoliyati ko'rsatkichlarini baholash 548
Musurmonova Mahbuba Omonovna

Tadbirkorlik subyektlari tashqi savdo faoliyatini ichki tartibga solishni takomillashtirishning ayrim jihatlari.. 552
To'rayev Nurbek Muxammadovich

Temir yo'l transportida xizmat ko'rsatish jarayonini rivojlantirishning retseptiv tahlili 557
Raxmonov G'ayrat Ismatulloyevich

Strategik boshqaruv hisobi va uning uslubiyotini takomillashtirish masalalari 562
Sharipova Shoxida Abdinabiyevna

O'zbekiston Respublikasida "yashil" iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlashning iqtisodiy mexanizmlari 567
Shodmonov Ruslan G'olib o'g'li

Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning kontseptual jihatlari 574
Sultanov Maxmud Axmedovich

Tijorat banklari foydasini soliqqa tortishning ayrim me'yoriy-huquqiy asoslari 578
Turanov M. Sh.

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining rivojlanishida tijorat banklarining o'rni 586
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Babanazarova Gulzar Ziuatdinovna, Zubaydullayeva Zulayxo Karimovna, Kaxarova Dildora Erkinovna

O'zbekistonda tayyor kiyimlar bozori ko'lamini oshirishda marketing strategiyalarining samaradorligi 596
Urazov Mansur Musurmanovich

Yevropaga barqaror eksport va qishloq xo'jaligida yashil rivojlanish uchun
Mosh bozori strategiyalarining ta'sirini baholash 599
Valiyeva Aziza Anvar qizi

Rangli tasvirlarga raqamli ishlov berish jarayonlarini paralellashtirish 605
Xidirova Barchinoy Ilxomovna

Korxonalarda ishchi personal ehtiyojlarini motivatsiyaga ta'siri 610
Aripov Oybek Abdullayevich, Axmedov Muzaffar Shokirjonovich

Цифровые и традиционные методы сбора информации в
маркетинговых исследованиях: сравнительный анализ 615
Бекназова Комилахон Миркамол қизи

Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari 623
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.

Positioning Textile Products in Competitive Strategy 626
Икрамова Нодира Бурхон қизи

Sanoatni tarkibiy oʻzgarishlar asosida maqbullashtirish va samaradorlik koʻrsatkichlarini prognozlash 631
Kasimov Azamat Abdukarimovich

Oʻzbekiston Respublikasi budjetini shakllanishida egri soliqlarni undirishning fiskal samaradorligi 638
Abdulxayeva Shahnoza Muxammadiyevna

Toʻqimachilik klasterlari eksport salohiyatini boshqarish masalalari 645
Mamasoliyev Gʻayratbek Maxamadyusupovich

Влияние плодородности почвы на урожайность хлопчатника в хлопково-текстильных кластерах Республики Каракалпакстан 650
Сагиева Молдир Оразбай кизи

Оценка категории вейпов среди курильщиков электронных сигарет Узбекистана 655
С. М. Мирзалиев, М. О. Куролов, Г. К. Абдурахманова, Джуди Сметана, Крисси Льюис

Jahon kabel bozorini tatbiq etish va rivojlantirish xususiyatlari 668
Uralov Olimjon Maxammadjonovich

Moliyaviy hisobotlar va ularni tuzish va auditorlik tekshiruvidan oʻtkazishning uslubiy jihatlarini rivojlantirish 673
Abdinazarov Samijon Abbos oʻgʻli, Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Jabbarov Azamat Murodullayevich, Boymurodov Toʻlqin Azamatovich

Digital Transformation Implementation Directions and Instrument Analysis 680
Abdurakhmonov Abdumalik Abdurashidovich

Understanding Financial Indicators and Their Strategic Utilization: Insights from Global Practices and Uzbekistan's Experience 684
Astanova Zarnigor Obid qizi, Tukhtabaev Jamshid Sharafetdinovich, Jurayev Xurshid Mamatkulovich, Ismatova Kamola Obid qizi

Turizm xizmatlari eksportida zamonaviy texnologiyalar orqali xizmatlar sifatini oshirishning ahamiyati 690
Bakhromov Akmal Abduvahid oʻgʻli

Sanoat korxonalarida personal mehnatini tashkil etishni optimallashtirish yoʻllari 695
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Dilovarxoʻjayeva Dilnozaxon Shavkatxoʻja qizi, Rustamova Dilnoza Jamshid qizi, Axtamova Parizod Oybek qizi, Nuritdinova Maftuna Jahongirovna

Oʻzbekiston Respublikasida pul-kredit siyosati instrumentlaridan foydalanish amaliyotini takomillashtirish .. 701
Kaxxarova Dilnoza Shavkatovna

Bojxona faoliyatini transformatsiyalashda innovatsion boshqaruvni takomillashtirishga oid nazariy qarashlar 706
Roʻziboyev Muhiddin Xushnudovich

Xizmat koʻrsatish sohasida aholining tadbirkorlik faolligini oshirish tendensiyalari 710
Xudayarova Maftuna Shavkatovna

Oʻzbekiston qishloq xoʻjaligini rivojlantirishda xorijiy va mahalliy investitsiyalarning oʻrni 717
Yusupov Komaliddin Baxtiyor oʻgʻli

Факторы успеха в управлении инвестициями промышленных предприятий 721
Ёдгоров Сардорбек Самадович

Issues of minimizing risks related to mortgage lending of commercial banks of the republic of Uzbekistan 726
Kulliev Istam Yangimurodovich

Oʻzbekiston Respublikasida nomoddiy aktivlar hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari talablari asosida tashkil etish xususiyatlari 735
Pardayeva Zulfizar Alimovna

Tijorat banklari faoliyatida risklarni pasaytirish yoʻllari 740
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboyevich

Investitsiyalar – moliyaviy barqarorlik kafolati 746
Xaydarov Nizamiddin Xamrayevich

Современные подходы к управлению системой заработной платы и льгот в условиях рыночной экономики 751
Дониерова Фотимабону Алишер кизи

Atrof-muhit muhofazasida xulq-atvor iqtisodiyotining roli 759
Djalilov Farxod Abduganiyevich

Eco-Paths of Uzbekistan: How Corporate Social Responsibility in Tree Planting and Transport Infrastructure is Paving the Way For Sustainable Futures........ 763
Oybekov Shohjahon Akmal o‘g‘li, Alfira Sofia, Yangiboyev Sirojiddin Jo‘ramurodovich

Oliy ta’lim xizmatlar bozorida raqamli marketingning ahamiyati........ 771
Ruziyeva Shaxlo Raupovna

Sanoatning kon-geologiya korxonalari iqtisodiy xavfsizligini ta’minlash xususiyatlari........ 776
Xotamov Javohir Abdusharop o‘g‘li

Qishloq xo‘jaligi agrotexnologiyalarni tijorat banklari orqali kreditlash yo‘llari........ 781
Isakov J. Ya.

XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA AHOLINING TADBIRKORLIK FAOLLIGINI OSHIRISH TENDENSIYALARI

Xudayarova Maftuna Shavkatovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
Samarqand filiali tayanch doktoranti

Annotatsiya: Dunyo jadal texnologik taraqqiyotga, iste'molchilarning xohish-istaklarining o'zgarishiga va rivojlanayotgan bozor dinamikasiga moslashishda davom etar ekan, xizmat ko'rsatish sohasida aholining tadbirkorlik faolligini ta'minlovchi tendensiyalarni tushunish juda muhimdir. Ushbu maqola xizmat ko'rsatish sohasida aholining tadbirkorlik faolligini oshirish tendensiyalarini har tomonlama tahlil qilishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: xizmat ko'rsatish sohasi, tadbirkorlik faoliyati, aholi, tendensiyalar, statistik ma'lumotlar tahlili, iqtisodiy o'sish, ish o'rinlari yaratish, innovatsiyalar.

Abstract: As the world continues to witness rapid technological progress, changes in consumer preferences and emerging market dynamics, it is very important to understand the trends that promote the entrepreneurial activity of the population in the service sector. This article is aimed at a comprehensive analysis of trends in increasing the entrepreneurial activity of the population in the service sector.

Key words: service sector, entrepreneurial activity, population, trends, statistical data analysis, economic growth, job creation, innovation.

Аннотация: Поскольку мир продолжает становиться свидетелем быстрого технологического прогресса, изменения потребительских предпочтений и динамики развивающегося рынка, очень важно понимать тенденции, которые способствуют предпринимательской активности населения в сфере услуг. Данная статья направлена на всесторонний анализ тенденций повышения предпринимательской активности населения в сфере услуг.

Ключевые слова: Сфера услуг, предпринимательская деятельность, население, тенденции, анализ статистических данных, экономический рост, создание рабочих мест, инновации.

KIRISH

Xizmat ko'rsatish sohasi mamlakat iqtisodiyotining muhim qismidir. Bu ish o'rinlari yaratish, iqtisodiy o'sish, innovatsiyalar, diversifikatsiya, ijtimoiy rivojlanish va global raqobatbardoshlilikni oshirish kabi ko'plab afzalliklarga ega. Ushbu sektorda tadbirkorlik faoliyati iqtisodiy o'sishni, yangi ish o'rinlarini yaratish va ijtimoiy rivojlanishni ta'minlash uchun ulkan salohiyatga ega. Shu o'rinda ta'kidlash lozimki, davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoyev 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot stranegiyasida "Tadbirkorlik faoliyatini tashkil qilish va doimiy daromad manbalarini shakllantirish uchun sharoitlar yaratish, xususiy sektorning Yalpi ichki mahsulotdagi ulushini 80 foizga va eksportdagi ulushini 60 foizga yetkazish"[1]ni asosiy maqsadlardan biri sifatida belgilab berdi. Bu haqda so'z yuritganda, mamlakatimizda har yili yaratilayotgan ish o'rinlarining 90 foizi xususiy sektor hissasiga to'g'ri kelishini ta'kidlash lozim. Hozirgi kunda ushbu tarmoqda 5 milliondan ziyod aholi, ayniqsa, yoshlarimiz mehnat qilayotgani uning nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy hayotimizdagi o'rni ham ortib borayotganini ko'rsatadi. Shu boisdan ham agar biz iqtisodiyotimizni, ijtimoiy sohani yanada yuksaltiramiz desak, tadbirkorlikni rivojlantirish uchun barcha imkoniyat va sharoitlarni yaratib berishimiz zarur[2] ekanligini ta'kidlagan. Shuningdek, xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlar duch keladigan muammolarni, masalan, bozor raqobati, me'yoriy-huquqiy bazalar va iste'molchilar talablarining o'zgarishini ta'kidlash lozim.

1 "2022–2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot stranegiyasi to'g'risida"gi O'zbekiston Prezidentining PF-60-son Farmoni 28.01.2022-y.

2 Tadbirkorlikni jadal va yanada keng rivojlantirish uchun barcha sharoitlarni yaratish – eng muhim vazifamizdir. 20.08.2021. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning mamlakatimiz tadbirkorlari bilan ochiq muloqot shaklidagi uchrashuvda so'zlagan nutqi.

Xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlik faolligini oshirish bir necha sabablarga ko'ra hal qiluvchi ahamiyatga ega. Xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlik faolligini oshirish muhim bo'lgan bir necha asosiy sabablar:

- **Ish o'rinlari yaratish:** Xizmat ko'rsatish sohasi aholining ish bilan bandlik imkoniyatlarining asosiy manbai hisoblanadi. Bu sohada tadbirkorlikni rag'batlantirish orqali ko'proq korxonalar tashkil etish, yangi ish o'rinlari yaratish va ishsizlik darajasini pasaytirish, kambag'allikni qisqartirish kabi imkoniyatlarni yaratadi. Tadbirkorlik subyektlari, ko'pincha, o'zgaruvchan bozor talablariga moslashuvchanlik xususiyatiga ega, ular o'sishi bilan yangi pozitsiyalarni yaratadi. Xalqaro mehnat tashkiloti (XMT) ma'lumotlariga ko'ra, 2020-yilda jahon bandligining 50% dan ortig'i xizmatlar sohasiga to'g'ri keladi[3].
- **Iqtisodiy o'sish:** Xizmat ko'rsatish sohasidagi tadbirkorlik faoliyati yangi tovarlar, xizmatlar va bozorlarni yaratish orqali iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi. Tadbirkorlar ko'pincha foydalanilmagan imkoniyatlar va innovatsion yechimlarni aniqlab, raqobat va samaradorlikni oshiradi. Natijada, hududlardagi tadbirkorlik faolligi oshib, tadbirkorlik subyektlari soni kengayib borar ekan, ular umumiy iqtisodiy rivojlanish va farovonlikning oshishiga hissa qo'shadi.

Xizmat ko'rsatish sohasi ko'pincha mamlakat yalpi ichki mahsulotining (YaIM) muhim qismini tashkil qiladi. Misol uchun, Qo'shma Shtatlarda xizmat ko'rsatish sohasi 2020-yilda YaIMga taxminan 80% hissa qo'shdi va bu uning iqtisodiy ahamiyatini aks ettirdi[4].

Postindustrial jamiyat. Sanoatlashuv xizmatlar sohasini dunyoning barcha rivojlangan va bir qator rivojlanayotgan mamlakatlarda YaIM hajmi bo'yicha yetakchiga aylantirdi. Masalan, Rossiya va Qozog'istonda xizmatlar sohasining YaIMdagi ulushi 53 % dan ortiqni tashkil etdi. O'zbekistonda bu ko'rsatkich 2021-yil yakuniga ko'ra 39,6 % ni tashkil etgan[5].

- **Innovatsiya va moslashuvchanlik:** Xizmat ko'rsatish sohasidagi tadbirkorlar mijozlar ehtiyojlarini qondirishning yangi usullarini ishlab chiqish va mavjud xizmatlarni yaxshilash bo'yicha innovatsiyalarning yaratuvchisi hisoblanadilar. Ularning tashabbuslari, ko'pincha, creativ innovatsion texnologiyalar, biznes modellari va an'anaviy amaliyotlardan farqli yondashuvlarni keltirib chiqaradi. Ushbu yangilik tarmoqning raqobatbardoshliligi va samaradorliligini oshiradi, iqtisodiy taraqqiyotga yordam beradi. Xizmat ko'rsatish sohasi innovatsiyalar va samaradorlikni oshirish uchun asosdir. Iqtisodiy Hamkorlik va Taraqqiyot Tashkiloti (OECD) hisobotiga ko'ra, ko'plab mamlakatlarda xizmat ko'rsatish sohalari yuqori sur'atlarda o'sishni boshdan kechirgan, bu esa tadbirkorlik tashabbuslari va innovatsiyalari samaradorlikni oshirish salohiyatidan dalolat beradi[6].
- **Diversifikasiya va barqarorlik:** Xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlikni rag'batlantirish iqtisodiyotni diversifikatsiya qilishga yordam beradi. Xizmat ko'rsatishga yo'naltirilgan turli xil biznes turlari bitta sanoat yoki tarmoqqa kamroq bog'liq bo'lgan yanada barqaror iqtisodiyotni yaratadi.
- **Ijtimoiy va mintaqaviy rivojlanish:** Kichik biznes va startaplar, ko'pincha, o'zlarining mahalliy hududlari bilan yanada yaqinroq aloqada bo'lib, muayyan ehtiyojlarni qondirishadi va hududdagi jamoatchilik ishtirokini rag'batlantiradilar. Bundan tashqari, tadbirkorlik subyektlari tadbirkorlik rivojlanmagan hududlarda nomutanosiblikni kamaytirishga va inklyuziv iqtisodiy o'sishga yordam beradi.
- **Global raqobatbardoshlilik:** Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish orqali mamlakatlar xalqaro bozorlarda raqobatbardoshliligini oshirishga xizmat qiladi. Tadbirkorlar eksportga yo'naltirilgan xizmatlarni rivojlantirishlari, xorijiy sarmoyalarni jalb qilishlari, jahon firmalari bilan hamkorlik aloqalarini o'rnatishlari, shu orqali xizmat ko'rsatish sohasining ta'sir doirasi va ta'sirini kengaytirishlari mumkin. Xizmatlar xalqaro miqyosda tobora ko'proq sotilmoqda va xizmat ko'rsatish sohasidagi tadbirkorlik faoliyatining mamlakat eksporti va jahon savdosidagi ulushi oshib bormoqda. Jahon Savdo Tashkiloti (JST) ma'lumotlariga ko'ra, 2019-yilda tijorat xizmatlari eksporti global tovar eksportining qariyb 25 foizini tashkil etdi[7].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish bo'yicha chop etilgan iqtisodiy manbalarda tadbirkorlik, aholining tadbirkorlik faolligi, kambag'allikni qisqartirish, aholining iqtisodiy faolligini oshirishga qaratilgan tushunchlar bo'yicha turlicha yondoshuvlar mavjud. Jumladan, Professor B. Xo'jayorovning fikricha, mehnatga yaroqli aholi o'rtasida yaxshi daromad olish, yaxshi yashashga intilish uchun harakatni shakllantirish lozimligi, buning uchun esa davlat tomonidan barcha sharoitlar yaratilishi, avvalambor, mukammal qonunchilik bazasi yaratilishi, jamiyatda barcha uchun teng bo'lgan, o'z imkoniyatlari, iste'dodini to'liq namoyon qilishga ko'mak beradigan tizim bo'lishi shart ekanligini ta'kidlagan[8].

3 Xalqaro mehnat tashkiloti (XMT), https://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm.
4 Economic Impact Reports, https://wttc.org/research/economic-impact.
5 O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi, https://stat.uz/uz/?preview=1&option=com_dropfiles&format=&task=frontfile.download&catid=401&id=2748&Itemid=1000000000000.
6 Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD), https://www.oecd.org.
7 Jahon savdo tashkiloti (JST), https://www.wto.org.
8 https://zarnews.uz/uz/post/kambagallikni-qanday-kamaytiramiz

D. A. Shepherd va H. Patzeltning tadqiqotlariga ko‘ra, Barqaror tadbirkorlik faoliyati foyda olish uchun, kelajakdagi mahsulotlar, jarayonlar va xizmatlarni vujudga keltirish uchun imkoniyat izlash, tabiatni saqlash, hayotni qo‘llab-quvvatlash, jamiyatni saqlash bilan bog‘langan bo‘lib, bu yerda daromad jismoniy shaxslar, iqtisodiyot va jamiyat uchun iqtisodiy va iqtisodiy bo‘lmagan yutuqlarni yaratadi, deb hisoblaydi[9].

S.Shane va Venkataraman izlanishlariga ko‘ra, tadbirkor aholini kim yangi tashkilot tuzsa, bu muammoning namunasi deya ta’riflaydi, chunki, bu ta’rifning sababi qilib, tadbirkorlikka kirayotgan shaxslar o‘zgaruvchanliklarni hisobga olmasligi, deb tushuntiradi. Tadbirkorlikni rivojlantirish uchun tegishli tadqiqotlarni o‘rganmaslikni kamchilik deb aytib o‘tgan[10].

Jorj Vashington universitetining farovonlik iqtisodiyoti va kambag‘allikni o‘lchash bo‘yicha iqtisodchi professori Jeyms Foster, 2023-yil 18-may kuni Toshkentda bo‘lib o‘tgan “Kambag‘allikni qisqartirish bo‘yicha ilg‘or tajribalarni tatbiq etish” II Xalqaro forumida, kambag‘allikni qisqartirishning asosiy va eng muhim omillaridan biri bu – ta’lim, deb hisoblaydi. Shundan kelib chiqib, mamlakatingiz avvalo ta’limga jiddiy e’tibor qaratishi kerakligini, chunki, kambag‘allikni keltirib chiqaruvchi omillar sirasiga eng avvalo savodxonlik darajasi kirishiga alohida e’tibor qaratgan. Umuman olganda, ta’lim, yosh va kasb kabi omillar insonlar daromadlari tabaqalanishida asosiy sabab va birgina oliy ta’lim olganlik, kambag‘allik va minimal qashshoqlikdan saqlanishga imkon yaratadi deya alohida ur’gu berib o‘tgan[11].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Xizmat ko‘rsatish sohasida aholining tadbirkorlik faolligini oshirish tendensiyalarini o‘rganish doirasida ushbu tadqiqot statistik ma’lumotlarni tahlil qilish yondashuvidan foydalanadi. Tadqiqot metodologiyasi quyidagi asosiy komponentlarni o‘z ichiga oladi:

- **Ma’lumot to‘plash:** Birinchi qadam xizmat ko‘rsatish sohasidagi tadbirkorlik faoliyati bilan bog‘liq tegishli ma’lumotlarni to‘plashni o‘z ichiga oladi. Bu xizmatlarga asoslangan korxonalar soni, bandlik statistikasi, investitsiya shakllari va boshqa tegishli iqtisodiy ko‘rsatkichlar haqidagi ma’lumotlarni o‘z ichiga olishi mumkin. Bundan tashqari, xizmat ko‘rsatish sohasida ishtirok etgan shaxslarning demografik omillari, ta’lim darajasi va oldingi biznes tajribasi to‘g‘risidagi ma’lumotlar to‘planadi.
- **Ma’lumotlarni tayyorlash:** Yig‘ilgan ma’lumotlar tartibga solinadi va tahlilga tayyorlanadi. Bu ma’lumotlarni saralash, yetishmayotgan qiymatlarni tekshirish va kerak bo‘lganda o‘zgaruvchilarni o‘zgartirishni o‘z ichiga olishi mumkin. Tayyorlangan ma’lumotlar to‘plami statistik tahlil uchun asos bo‘lib xizmat qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bozor munosabatlarining rivojlanishi, shuningdek, mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar sharoitida xizmatlar sohasida sezilarli o‘zgarishlar kuzatilmoqda.

O‘zbekistonda 2018-yilga nisbatan (150,9 trln. so‘m) 2022-yilda (357,6 trln. so‘m) ko‘rsatilgan bozor xizmatlari hajmi 206,7 trln. so‘mga oshdi. 2018-yildan 2022-yilga qadar bo‘lgan davrda ko‘rsatilgan bozor xizmatlari hajmining o‘sish sur’ati 175,9 % ga yetdi[12].

- **Yalpi ichki mahsulotga qo‘shayotgan hissasi:** O‘zbekiston yalpi ichki mahsulotiga xizmat ko‘rsatish sohasi tobora muhim hissa qo‘shmoqda. O‘zbekiston Davlat statistika qo‘mitasi ma’lumotlariga ko‘ra, so‘nggi o‘n yillikda xizmatlar sohasining yalpi ichki mahsulotdagi ulushi muttasil ortib bormoqda. 2022-yil yakunlariga ko‘ra, xizmatlar sohasining O‘zbekiston Respublikasi YAIMdagi ulushi 41,5 % ni tashkil etdi[13].
- **Ish bilan ta’minlash imkoniyatlari:** Xizmat ko‘rsatish sohasining kengayishi O‘zbekistonda ko‘plab ish o‘rinlari yaratilishiga olib keldi. Turizm, moliya, axborot texnologiyalari va professional xizmatlar kabi xizmat ko‘rsatish sohalarida ish o‘rinlari soni ortib, mamlakatda bandlik o‘sishiga hissa qo‘shmoqda.
- **Turizm sektorini rivojlantirish:** O‘zbekiston iqtisodiy o‘sish va yangi ish o‘rinlari yaratish salohiyatini e’tirof etgan holda turizm sohasini rivojlantirishga katta e’tibor qaratmoqda. Hukumat mahalliy va xalqaro sayyohlarni jalb qilish bo‘yicha turli chora-tadbirlarni amalga oshirdi, jumladan, viza tartib-taomillarini soddalashtirish, infratuzilmani yaxshilash va madaniy meros obyektlarini targ‘ib qilish kabilar.

---

9 Shepherd, D. A., & Patzelt, H. (2011). The New Field of Sustainable Entrepreneurship: Studying Entrepreneurial Action Linking “What Is to Be Sustained” with “What Is to Be Developed”. Entrepreneurship Theory and Practice, 35(1), 137-163.

10 Shane, S., & Venkataraman, S. (2000). The Promise of Entrepreneurship as a Field of Research. Academy of Management Review, 25(1), 217-226.

11 file:///C:/Users/E-MaxPCShop/Zotero/storage/PWVDAEV9/jeyms-foster-kambagallikni-qisqartirishning-asosiy-va-eng-muhim-omillaridan-biri-bu-talim_48461.html

12 O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi, https://stat.uz

13 https://stat.uz

Bu sayyohlar kelishining sezilarli darajada oshishiga va xizmat ko‘rsatish sohasi daromadlarining oshishiga olib keldi.

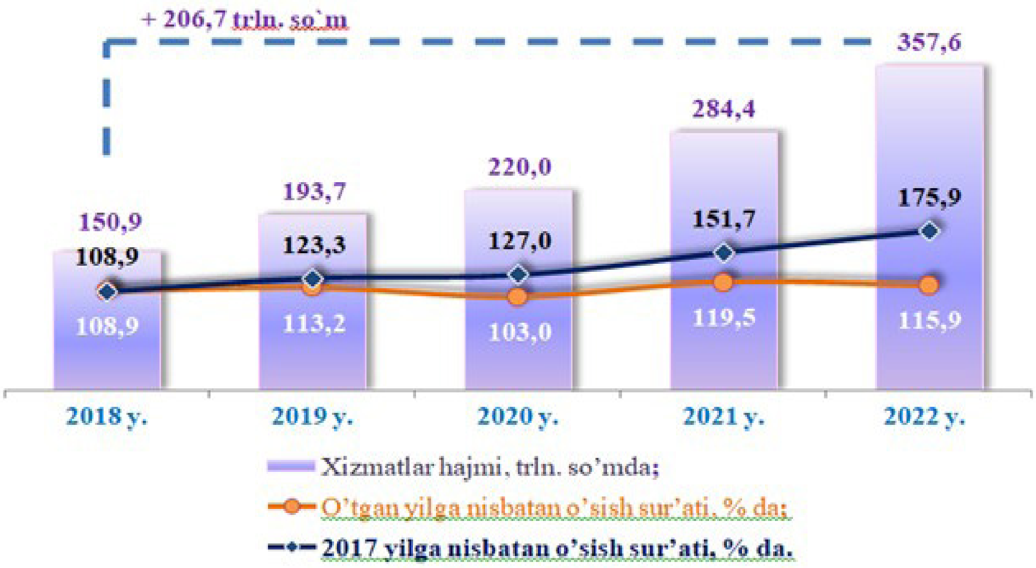

1-grafik: 2018–2022-yillarda O‘zbekiston Respublikasida xizmatlar sohasining asosiy ko‘rsatkichlari dinamikasi[14]

2-grafik: O‘zbekiston Respublikasiga turistik maqsadlarda kelgan chet el fuqarolari[15]

2022-yilda O‘zbekiston Respublikasiga kelgan xorijiy fuqarolar soni jami 5 232,8 ming nafarni tashkil etgan. 2021-yilga nisbatan ularning soni 2,8 barobarga oshgan. 2022-yil davomida chet eldan kelganlarning eng katta qismi uchinchi chorakka to‘g‘ri kelgan – 1 710,9 ming kishi, bu ularning umumiy sonidan 32,7 % ini tashkil qilgan.

- **Elektron tijorat va raqamli xizmatlar:** Texnologiyaning jadal rivojlanishi va internetdan foydalanish ko‘rsatkichlarining ortishi O‘zbekistonda elektron tijorat va raqamli xizmatlarning o‘sishiga turtki bo‘ldi. Onlayn platformalar, raqamli to‘lov tizimlari va mobil ilovalar ommalashib, elektron tijorat, oziq-ovqat yetkazib berish, transport va moliyaviy xizmatlar kabi turli xizmatlarni taqdim etish sezilarli darajada rivojlanib bormoqda.

14 O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma’lumotlari asosida shakllantiriladi.
15 uzbektourism.uz ma’lumotlari asosida shakllantiriladi.

3-grafik: O‘zbekistonda axborot va aloqa sohasidagi xizmatlar hajmi (mlrd.so‘m hisobida)[16]

2023-yil 1-yanvar holatiga ko‘ra, “Aloqa va axborot” faoliyati bilan shug‘ullanuvchi korxona va tashkilotlar soni 12,2 ming birlikka yetdi, shundan 11,8 ming birligi kichik tadbirkorlik subyektlari hisoblanadi[17].

2022-yilda aloqa va axborotlashtirish xizmatlari hajmi 22 917,6 mlrd. so‘m darajasida qayd etildi va 2021-yilga nisbatan o‘sish sur’ati 125,5 % ni tashkil etdi.

- **Davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash:** O‘zbekiston hukumati xizmat ko‘rsatish sohasining o‘sishiga yordam beradigan islohotlar va siyosatlarni amalga oshirdi. Bu me’yoriy-huquqiy hujjatlarni tartibga solish, ishbilarmonlik muhitini yaxshilash, moddiy rag‘batlantirish, tadbirkorlik va xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirishni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha ixtisoslashtirilgan idora va muassasalar tashkil etishni o‘z ichiga oladi.
- **Xorijiy investitsiyalar:** O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatish sohasining o‘sishi xorijiy sarmoyalarni, xususan, turizm, va telekommunikatsiya kabi sohalarga jalb qildi. Xalqaro kompaniyalar va sarmoyadorlar mamlakatning o‘sib borayotgan iste’mol bozoriga kirishga va qulay ishbilarmonlik muhitidan foydalanishga qiziqish ortib bormoqda.

Mamlakatimizda, asosan, kichik biznes subyektlari sonida tadbirkorlik faolligi oshishi yaqqol kuzatilmoqda. Kichik tadbirkorlik sektori xizmatlar sohasida iqtisodiyotning barqaror o‘sishiga, yangi ish o‘rinlarini yaratishga, daromadlarni oshirishga va aholi farovonligini ta’minlashga yordam beradi.

4-grafik: Kichik tadbirkorlik subyektlari tomonidan ko‘rsatilgan xizmatlar hajmi va uning o‘sish surati dinamikasi[18]

2022-yida kichik tadbirkorlik subyektlari tomonidan ko‘rsatilgan xizmatlar hajmi 173 157,7 mlrd. so‘mga teng bo‘lib, ko‘rsatilgan bozor xizmatlarining umumiy hajmida ularning ulushi 48,4 % ni, shu jumladan, 19,4 % ini kichik korxona va mikrofirmalar tashkil etdi.

Ta’kidlash joizki, O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatish sohasi sezilarli o‘sishni ko‘rsatgan bo‘lsa-da, xizmatlar sifatini oshirish, malaka va kadrlar tayyorlashni oshirish, infratuzilmadagi kamchiliklarni bartaraf etish kabi hal qilinishi kerak bo‘lgan vazifalar mavjud. Biroq, hukumatning olib borayotgan iqtisodiy islohotlari va xizmat

16 O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi, https://siat.stat.uz
17 O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi, https://stat.uz
18 O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi, https://stat.uz/uz

ko'rsatish sohasini rivojlantirishga qaratilayotgan doimiy e'tibori bu sohada yanada o'sishni ta'minlamoqda va yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Aholining xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlik faolligini oshirish tendensiyalari xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlik subyektlarining o'sishi va rivojlanishiga yordam beradigan qonuniyat va omillarni anglatadi. Xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlik faolligini oshirish tendensiyalari sifatida quyidagilarni aytib o'tish mumkin:

Iste'molchilarning afzalliklarini o'zgartirish: iste'molchilarning xatti-harakatlari va afzalliklaridagi o'zgarishlar xizmat ko'rsatish sohasidagi biznes faolligini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Iste'molchi talablari o'zgargan sari shaxsiy tajriba, qulaylik va qo'shimcha qiymatli xizmatlarga e'tibor ortib bormoqda. Ushbu o'zgaruvchan ehtiyojlarni aniqlay oladigan va qondira oladigan tadbirkorlar xizmat ko'rsatish sohasida rivojlanish imkoniyatiga ega.

- **Texnologik yutuqlar:** Raqamli platformalar, mobil ilovalar va onlayn bozorlar xizmatlar ko'rsatishni o'zgartirib, tadbirkorlarga kengroq auditoriyani qamrab olish va innovatsion yechimlarni taqdim etish imkonini berdi. Texnologiyani qo'llash va undan foydalanish ko'pincha ushbu sohada ishbilarmonlik faolligini oshirishning hal qiluvchi jihati hisoblanadi.
- **Hamkorlik:** Hamkorlik va tajriba almashish xizmat ko'rsatish sohasiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Tengdoshlar ya'ni teng darajada ketayotgan tadbirkorlik subyektlari bilan muloqot almashishni osonlashtiradigan platformalar tadbirkorlik faoliyati uchun yangi imkoniyatlar yaratdi.
- **Ixtisoslashgan bozor:** Xizmat ko'rsatish sohasida ixtisoslashuv tendentsiyasi o'sib bormoqda. Noyob ehtiyojlar yoki imtiyozlarga ega bo'lgan aniq mijozlar segmentlarini aniqlash orqali tadbirkorlar ularni raqobatchilardan ajratib turadigan va sodiq mijozlar bazasini jalb qiladigan maxsus xizmatlarni ishlab chiqishi mumkin.
- **Barqaror va mas'uliyatli biznes:** Iste'molchilar tobora ko'proq barqarorlik va ijtimoiy mas'uliyatga ega korxonalardan xizmatlarni izlaydi. Ekologik toza, axloqiy va ijtimoiy ta'sirga ega xizmatlarni takliflariga kiritadigan tadbirkorlar ushbu qadriyatlarni birinchi o'ringa qo'yadigan mijozlarni jalb qilishi va shu bilan biznes faolligini oshirishi mumkin.
- **Qo'llab-quvvatlovchi tizim va siyosatlar:** Biznesni ro'yxatdan o'tkazish jarayonlarini soddalashtirish, byurokratiyani kamaytirish va qulay soliq siyosatini amalga oshirish kirish to'siqlarini kamaytirishi va jismoniy shaxslarni xizmat ko'rsatishga yo'naltirilgan korxonalarni boshlashga rag'batlantirishi mumkin. Bundan tashqari, intellektual mulk huquqlarini himoya qilish va adolatli raqobatni ta'minlash tadbirkorlar uchun teng sharoit yaratishga yordam beradi.
- **Ta'lim va o'qitish:** Tadbirkorlikka intiluvchilarni xizmat ko'rsatish sohasiga xos zarur bilim va ko'nikmalar beradigan maqsadli ta'lim va o'quv dasturlarini ta'minlash juda muhimdir. Tadbirkorlik kurslari, seminarlar va biznes trening dasturlari odamlarga ishbilarmonlik, mijozlarga xizmat ko'rsatish ko'nikmalari, marketing tajribasi va boshqa muhim vakolatlarni rivojlantirishga yordam beradi. Xususan, davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoyevning 2020-yil 27-fevraldagi videoselektor yig'ilishidagi chiqishida, "Kambag'allikni qisqartirish ish haqi yoki nafaqalar miqdorini oshirish, ommaviy kreditlar berishni anglatmaydi. Avvalo, aholini kasb-hunarga o'rgatish, moliyaviy savodxonligini oshirish, aholini tadbirkorlik bilan shug'ullanishga undash, infratuzilmani, ta'lim va davolash sifatini yaxshilash, manzilli ko'mak berish tizimini joriy etish zarur", kabi fikrlarni ta'kidlab ustuvor vazifa sifatida belgilab berdi.[19]
- **Moliyalashtirish:** Xizmat ko'rsatish sohasi tadbirkorlari uchun maxsus kredit dasturlari, grantlar va venchur kapital fondlarini tashkil etish zarur moliyaviy yordamni ta'minlashi mumkin. Bundan tashqari, moliya institutlari bilan hamkorlikni rivojlantirish va qulay kredit siyosatini yaratish kapitalga kirishni osonlashtirishi mumkin.
- **Biznes inkubatorlar va kovorking maydonlari:** Xizmat ko'rsatish sohasi startaplarini qo'llab-quvvatlashga bag'ishlangan biznes inkubatorlar va kovorking maydonlarini tashkil etish qimmatli resurslar va tarmoq imkoniyatlarini yaratadi. Bu joylar infratuzilma, o'qitish, soha mutaxassislari bilan muloqot, tajriba almashish, innovatsiyalar va tadbirkorlikni rivojlantiruvchi hamkorlik muhitini taqdim etadi.
- **Raqamli va texnologik imkoniyatlar:** Tadbirkorlarni raqamli platformalar, elektron tijorat, onlayn marketing va mobil ilovalardan foydalanishga rag'batlantirish ularga kengroq mijozlar bazasini qamrab olish, xizmatlar ko'rsatishni yaxshilash va samaradorlikni oshirishga yordam beradi. Shuningdek, tadbirkorlar o'zaro bog'lanishi, fikr almashishi va hamkorlik qilishi mumkin bo'lgan platformalar, tadbirlar va uyushmalarni yaratish ularning muvaffaqiyatga erishish imkoniyatlarini oshirishga xizmat qiladi.

19 uza.uz›oz/posts/yangi-ozbekistonning-barpo-…

- **Marketing va reklama:** Xizmat ko'rsatish sohasi tadbirkorligining qiymati va afzalliklarini marketing va reklama xizmatlari orqali targ'ib qilish jismoniy shaxslarni ushbu sohada biznes tashabbuslarini boshlashga ilhomlantirishi va rag'batlantirishi mumkin. Muvaffaqiyatli biznes tajribalarini ulashish, xizmat ko'rsatish sohasi korxonalarining iqtisodiy ta'sirini ko'rsatish va namunalar yaratish intiluvchan tadbirkorlarni rag'batlantirishi mumkin.
- **Eksportni qo'llab-quvvatlash:** Xizmat ko'rsatish sohasi tadbirkorlariga xalqaro bozorlarga chiqish uchun yordam va ko'rsatmalar berish o'sish imkoniyatlarini ochadi. Eksportni rag'batlantirish dasturlari, bozorni o'rganish bo'yicha yordam va savdo missiyalari tadbirkorlarga o'z mijozlar bazasini milliy chegaralardan tashqarida kengaytirishga yordam beradi.

Ushbu strategiyalar birgalikda amalga oshirilganda, xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlik faolligini rag'batlantiradigan tizimni yaratishi mumkin. Bu yondashuvlarni mahalliy hududlardagi muayyan ehtiyojlar, muammolar va imkoniyatlardan kelib chiqib moslashtirish muhim.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Aholining xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlik faolligini oshirish tendensiyalari xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlik tashabbuslarining o'sishi va rivojlanishiga yordam beradigan qonuniyat va omillarni nazarda tutadi. Bu tendensiyalar iste'molchilarning xohish-istaklarini o'zgartirish, texnologik yutuqlar, hamkorlik va tajriba almashish, ixtisoslashgan bozorlar, barqaror va ijtimoiy mas'uliyatli biznes, qo'llab-quvvatlovchi tizim va siyosat, shuningdek, moliyalashtirish amaliyotlari, biznesni rivojlantirish dasturlari, ta'lim va o'qitish imkoniyatlarini o'z ichiga oladi. Ta'lim va o'qitish intiluvchan tadbirkorlarni zarur bilim va ko'nikmalar bilan ta'minlaydi, maqsadli moliyalaviy ta'minot imtiyozlari moliyaviy yordam beradi va qo'llab-quvvatlovchi siyosat muhiti kirish to'siqlarini kamaytiradi, yangi tadbirkorlarnini rag'batlantiradi va aholining tadbirkorlik faolligini oshiradi.

Xizmat ko'rsatish sohasi tadbirkorlari innovatsiyalar va tadbirkorlikni rivojlantirish uchun infratuzilma, tadbirkorlik savodxonligini oshiradigan biznes treninglar, soha mutaxassislaridan foydalanish imkoniyatlari va hamkorlik muhitiga muhtoj. Bilim almashish va hamkorlik biznes rivojlanishiga xizmat qiladi. Raqamli va texnologik taraqqiyot yangi imkoniyatlarni ochib beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. lex.uz›ru/docs/-5841063
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning mamlakatimiz tadbirkorlari bilan ochiq muloqot shaklidagi uchrashuvda so'zlagan nutqi. 20.08.2021.
3. Hasanov, H. (2022). Tadbirkorlik infratuzilmasini takomillashtirishning iqtisodiy samaralari. innovative development in the global science, 1(2), 67-74.
4. Khudayarova, M., & Mardonova, B. (2022). Economic effects of process automation in improving the activities of business entities and small businesses. current approaches and new research in modern sciences, 1(4), 16-20.
5. Kuvandikov, S. (2022). Xizmat ko'rsatish sohasida oilaviy tadbirkorlikning rolini baholash metodologiyasi. Архив научных исследований, 2(1).
6. Oblokulovich, K. S., & Mamasodikovich, M. J. (2022). Methods of assessing the role of family business in the service field. 49(08).
7. Shane, S., & Venkataraman, S. (2000). The Promise of Entrepreneurship as a Field of Research. Academy of Management Review, 25(1), 217-226.
8. Shavkatovna, K. M. (2021). Increasing the role of the service sector in providing employment to the rural population. International journal of social science & interdisciplinary research issn: 2277-3630 impact factor: 7.429, 10(12), 53-59.
9. Shepherd, D. A., & Patzelt, H. (2011). The New Field of Sustainable Entrepreneurship: Studying Entrepreneurial Action Linking "What Is to Be Sustained" with "What Is to Be Developed". Entrepreneurship Theory and Practice, 35(1), 137-163.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda ""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.